

LEXNOVA NYHETER

MÖD: Försvarsmakten ska betala 37 miljoner för förorenat dricksvatten

Publicerad
09 APR 2024

Kravet på orsakssamband mellan Försvarsmaktens PFAS-föroreningar och skadan på den vattentäkt som Uppsala Vatten och Avfall ansvarar för är uppfyllt, slår Mark- och miljööverdomstolen fast - och ändrar underinstansens dom. Försvarsmakten ska därför betala drygt 37 miljoner kronor i skadestånd till bolaget.

Det var hösten 2012 som kommunala Uppsala Vatten och Avfall AB fick kännedom om att grundvattnet i Stadsträdgårdens vattentäkt var förorenat med syntetiskt framställda högfluorerande ämnen, så kallad PFAS. Det finns flera tusen identifierade ämnen där vissa är skadliga för både människa och miljö, men en gemensam nämnare är att samtliga PFAS-ämnen är mycket svåra att bryta ned. Det finns också en lagstadgad skyldighet att rena dricksvatten med högre halter av PFAS.

Försvarsmakten bedrev fram till 2003 verksamhet vid Upplands flygflottilj, F 16, vid Ärna flygfält - en verksamhet som åter togs i bruk när F 16 återinvigdes i oktober 2021 som en del i nysatsningen på försvaret. Fram till 1992 använde Försvarsmakten ett särskilt område på flygfältet för att genomföra brandsläckningsövningar med släckningsskum som tidvis har innehållit PFAS.

Enligt Uppsala Vatten och Avfall AB är det brandsläckningsövningarna som har gett upphov till föroreningarna.

Man har därför stämt staten och krävt skadestånd med stöd av 32 kap. miljöbalken. Dels handlar det om kostnader på drygt 37 miljoner kronor som bolaget haft för att rena grundvattnet innan det används som dricksvatten i Uppsala, dels handlar det om framtida kostnader på fyra miljoner kronor årligen, alternativt ett engångsbelopp på 215 miljoner kronor.

Mark- och miljödomstolen i Nacka gick dock på Försvarsmaktens linje och ogillade käromålet.

Utredningen visar enligt domstolen i och för sig att förekomsten av PFAS i vattentäkten är så omfattande

att det handlar om en skada som kan ersättas enligt reglerna om miljöskadestånd. Utredningen håller dock inte för att slå fast att den förorening av mark och grundvatten som uppkommit genom verksamheten vid F 16 faktiskt orsakat föroreningen i vattentäkten.

Det finns i och för sig konkret stöd för att större delen av den mängd PFAS som lämnar flygfältet tillförs Uppsalaåsen och till slut hamnar i uttagsbrunnarna i Stadsträdgården. Det handlar dock om små halter som på sin höjd kan svara för ”ett par procent” av den mängd som leds bort från vattentäkten.

Troligen kommer resterande mängd PFAS från alternativa källor, och Uppsala Vatten och Avfall AB hade varit tvunget att rena dricksvattnet även utan det bidrag som kommer från flygfältet. Föroreningen från flygfältet har med andra ord inte varit en tillräcklig eller nödvändig betingelse för skadan och det bidrag som Försvarsmakten svarat för är enligt domstolen av så obetydlig natur att det inte kan ses som en orsak till skadan, ansåg domstolen. Käromålet ogillades därför.

I och med att käromålet ogillades ålades Uppsala Vatten och Avfall AB att ersätta Försvarsmaktens rättegångskostnad med drygt 8,3 miljoner kronor.

Domstolen var dock inte enig. Rättens ordförande ville ålägga Försvarsmakten att betala skadestånd med omkring en fjärdedel av det bolaget yrkat på för reningskostnader, eller nio miljoner kronor.

Mark- och miljööverdomstolen, MÖD, konstaterar inledningsvis att det är ostridigt att Försvarsmakten har orsakat PFAS-föroreningen i mark- och grundvatten vid Ärna, en störning enligt miljöbalkens terminologi. Huvudfrågan i målet är om det föreligger ett orsakssamband mellan detta och föroreningen i Stadsträdgårdens vattentäkt.

32 kap. 3 § tredje stycket miljöbalken innehåller en bevislätnadsregel som innebär att en skada ska anses ha orsakats genom en störning, om det med hänsyn till störningens och skadeverkningarnas art, andra möjliga skadeorsaker samt omständigheterna i övrigt föreligger övervägande sannolikhet för ett orsakssamband.

Gör svaranden gällande att dennes verksamhet inte utgör skadeorsak, utan att skadan orsakats av en annan verksamhet, blir frågan om det kan anses övervägande sannolikt att svarandens verksamhet utgör en tillräcklig eller nödvändig betingelse för skadan.

MÖD bedömer att det genom bolagets utredningar och uppgifter har framkommit att den PFAS-förordning som finns i Ärnaområdet har spridits via grundvattnet till Stadsträdgårdens vattentäkt.

Vid en samlad bedömning kommer MÖD fram till bolaget har gjort det övervägande sannolikt att PFAS-föroreningen vid Ärnaområdet, som Försvarsmakten ansvarar för har orsakat PFAS-föroreningar skada i Uppsala Vatten och Avfalls vattentäkt i Stadsträdgården.

Vid en samlad bedömning av de omständigheter och den bevisning som lagts fram i målet har domstolen kommit fram till att Uppsala Vatten har gjort det övervägande sannolikt att PFAS-föroreningen i mark och grundvatten vid Ärnaområdet, som Försvarsmakten ansvarar för, har orsakat skada i form av PFAS-föroreningen i Uppsala Vattens vattentäkt i Stadsträdgården. Eftersom föroreningen allttjämt utgör en störning är bolagets ersättningsanspråk inte preskriberat.

Försvarsmakten är därför skyldig att betala drygt 37 miljoner kronor i skadestånd till bolaget för förfluten tid. Den framtida skadan kan dock inte med tillräcklig säkerhet uppskattas och bolagets yrkande om ersättning för framtida skada ska därför avslås.

Därutöver ska Försvarsmakten ersätta bolagets rättegångskostnader i domstolarna.

Karl Engstrand

Instans: Mark- och miljööverdomstolen

Rättsområden: [VA](#), [Skadeståndsrätt](#), [Föreningar, avfall och miljöskador](#), [Täkt- och vattenverksamhet](#)

LEXNOVA NYHETER

Juridisk nyhetsbevakning och rättsdatabas

Blendow Lexnova är Sveriges mest omfattande juridiska nyhetstjänst. Vår bevakning innefattar rättsfall, lagstiftning och förarbeten inom samtliga rättsområden. Genom skräddarsydda bevakningsprofiler säkerställer du kontinuerlig uppdatering av rätt information och slipper nyhetsflöden som inte berör dig.

Läs mer på lexnova.se/nyheter